

กรือเซะ : ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปรัมปรานิยายและพิธีกรรม

นางสาวชุตินธรา วัฒนกุล

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-833-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KRU-ZE : THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHNICITY MYTH AND RITUAL

Miss Chutintra Wattanakul

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-833-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

ชื่อเรื่อง : ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปริมปราณียาย และพิธีกรรม
นางสาวชุตินธรา วัฒนกุล
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

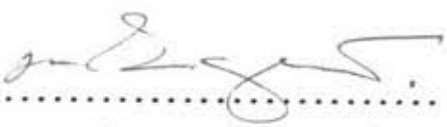

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ กงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุ้มแก้วพันธุ์)

คณาจารย์ที่ปรึกษา
..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์นรัชย์ ตระกูลวานนท์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

ชื่อกิตติกรรมบัตร : กรือเซะ : ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปรัมปรานิยายและพิธีกรรม
(KRU-ZE : THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHNICITY, MYTH AND RITUAL.)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. อมรา พงศาพิชญ์, 163 หน้า. ISBN 974-584-833-6

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาเรื่องความเป็นมาของปรัมปรานิยายเมืองปัตตานี และเจ้าแม่
ลิ้มกอเหนี่ยว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมัสยิดกรือเซะ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่าง
กลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์มุสลิมและจีน ในจังหวัดปัตตานี เพื่อทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของปรัมปรานิยายที่มี
ต่อการธำรงเอกลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ และศึกษาถึงปัจจัยภายนอกอันมีผลทำให้โครงสร้างสัคส่วนของ
ปรัมปรานิยายและพิธีกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมมาเลย์และจีน ให้มีรูปแบบเป็นไปตามที่ปรากฏในปัจจุบัน

วิธีการศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา เริ่มต้นโดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร
และข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งนำเทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมมาใช้ เพื่อสร้างความ
คุ้นเคยกับชาวบ้าน การสัมภาษณ์ในลักษณะพูดคุยกับชาวบ้าน นักท่องเที่ยว ผู้ให้ข่าวสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูล
ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ สำหรับพื้นที่ที่ทำการศึกษา กำหนดไว้ 2 แห่ง คือ ชุมชนชาวจีนในเขตอำเภอเมือง
และชุมชนมุสลิมในหมู่บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโล๊ะ ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อใน
ปรัมปรานิยาย

ผลจากการศึกษาปรัมปรานิยายนั้นได้แสดงให้เห็นว่า "อดีต" มีผลต่อปรากฏการณ์ทางสังคม
ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม แต่ละกลุ่มที่มีปรัมปรา
นิยายเป็นของตนเอง ได้พยายามใช้เงื่อนไขที่มีอยู่ในปรัมปรานิยายมากล่าวอ้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่ม
ชาวมลายูมุสลิมใช้ความเหนือกว่าทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่ชาวจีนพยายามสร้างความผูกพันกับ
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อช่วงชิงสิทธิประโยชน์ทางสังคม ชาวจีนค่อนข้างประสบความสำเร็จ ด้วยการนำ
พิธีกรรมเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวมาช่วยตอกย้ำเรื่องราวในปรัมปรานิยาย ประกอบกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
เที่ยวของประเทศ เป็นปัจจัยภายนอกสำคัญในการเผยแพร่พิธีกรรม ทำให้โครงสร้างสัคส่วนระหว่าง
กลุ่มชาติพันธุ์ ปรัมปรานิยายและพิธีกรรมในกลุ่มชาวมลายูมุสลิมและจีนแปรเปลี่ยนไป อันน่าจะเป็นเหตุผล
สำคัญอีกประการหนึ่งที่นำไปสู่ความขัดแย้ง การชุมนุมประท้วงที่มัสยิดกรือเซะใน พ.ศ.2532-2533 นอก
เหนือไปจากเหตุผลทางการเมืองการปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C430348 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

KEY WORD: MYTH / ETHNICITY / MALAY MUSLIM / CHINESE / CHINESE MUSLIM
CHUTINTRA WATTANKUL : KRUIZE : THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHNICITY,
MYTH AND RITUAL. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. AMARA PONGSAPICH,
ph.D. 163 pp. ISBN 974-584-833-6

This thesis investigates Pattani and Lim Ko Niew myth - Kruze mosque and Lim Ko Niew temple in Pattani Province. It is an attempt to study the inter-relationship of two ethnic groups, Malay Muslim and Chinese, with an aim to investigate two points. First, the role of myths of each ethnic group in maintaining its group identity. And second, the external factors which influences the evolving existing cultural rituals of the Malay Muslim and the Chinese.

The research study was conducted using anthropological methods which included documentary and field research. Both participant and non-participant observations were employed. In order to verify the accuracy of the data, informal interviews with local people, tourists, and key informants were also conducted.

The research was carried out in two locations, the Chinese community in Muang District and the Muslim community at Kru-ze Village, Tambon Tankong Lulo. According to several myths, both are sacred place related to Lim Ko Niew and Lim Tho Khien.

Research result clearly reveals that historical events do reflect today's social phenomena, particularly in social structure and social organization. Both the Muslim and the Chinese try to exploit their myths in justifying their existence. In seizing social privilege the Muslim claim historical supremacy while the Chinese tie their existence to local history. The Chinese are fairly successful in reinforcing their myths through Chao Mai Lim Ko Niew Ceremony. Booming tourism industry is an outside factor which contributes to more attention and involvement to the ceremony from the non-Muslim. This might have been a major reason, aside from political one, leading to the Muslim's uprising at Kru-ze mosque during 1989-90.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา มานุษยวิทยา

ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต *Yee Doo*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Amara Pongsapich*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี โดยการแนะนำให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.ปรีชา คุรินทร์พันธุ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และ อ.พรชัย ตระกูลวรานนท์ ผู้ให้แนวความคิด แนะนำสั่งสอน ให้คำปรึกษา ชัดเจนการใช้ภาษา ดูแลเอาใจใส่ในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบลงด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณทั้งสามท่าน เป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ์ แห่งภาควิชาสังคมศาสตร์ และ มานุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และเพื่อน ๆ ของอาจารย์ ที่เอื้อเฟื้อสถานที่พักและ เป็นกำลัง ใจให้ผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยจะไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ ถ้าปราศจากเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ชาวบ้านกรือเซะ ชาวบ้านในชุมชนจีน ที่ช่วยกัน ร่วมสร้างภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปริมปราณิยาและพิธีกรรมในปัตตานี ครั้งนี้ ตลอดจนน้องแวอาลี และพี่น้อง ที่คอยเป็นล่ามและช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดี ตลอด ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล

ขอขอบคุณ พี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อน ๆ ทุกคน และพี่สัจฉิ์ที่คอยเป็นกำลัง ใจได้ตามถึงความ คืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ บิดา มารดา ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ลูก ได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ

บทที่

1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
สมมติฐานในการวิจัย	25
ขอบเขตในการวิจัย	25
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	26
วิธีการศึกษาและวิธีการวิจัย	27
การดำเนินการ	28
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	29
2. จังหวัดปัตตานี	30
ประวัติความเป็นมา	30
สภาพและลักษณะทั่วไปของจังหวัดปัตตานี	40
สภาพและชุมชนที่ทำการศึกษา	44
ลักษณะโครงสร้างประชากร	53
ภาษา	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ลักษณะ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ	55
สภาพสังคมและวัฒนธรรม	57
ระบบการศึกษา	59
ระบบความเชื่อและศาสนา	62
3. ปริมปราณียาย นิธิกรรม และความเชื่อ	69
ปริมปราณียาย	69
การประกอบพิธีกรรม และความเชื่อ	94
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปริมปราณียาย และพิธีกรรม	105
บทบาทหน้าที่ของปริมปราณียายในเชิงสัญลักษณ์	105
ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปริมปราณียาย และพิธีกรรม	112
เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	114
การสร้างความผูกพันในท้องถิ่น	121
ผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มชาติพันธุ์ ปริมปราณียาย และพิธีกรรม	128
5. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ	147
บรรณานุกรม	154
ประวัติผู้เขียน	163

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1	แสดงจำนวนประชากรแยกตามศาสนาของจังหวัดปัตตานี	54
2	แสดงจำนวนสถานที่ประกอบศาสนกิจในจังหวัดปัตตานี	54
3	แสดงสถานศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ของจังหวัดปัตตานี	62
4	แสดงลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดนภาคใต้	138

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

1	แผนที่แสดงสถานที่ตั้งประเทศไทยและจังหวัดปัตตานี	3
2	ภาพแผนที่โบราณแสดงที่ตั้งอาณาจักรลังกาสุกะในสมัยโบราณจากแผนที่บันทึก การเดินทางของชาวจีน	31
3	แผนที่แสดงเส้นทางเดินเรือของคาบสมุทรมาลายู ค.ศ. 675	33
4	แผนผังแสดงรายพระนามกษัตริย์ราชวงศ์ปัตตานี	36
5	แผนผังแสดงความเป็นมาของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส	39
6	แผนที่แสดงที่ตั้งอาณาเขตของจังหวัดปัตตานี	42
7	แผนที่แสดงสภาพภายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	43
8	แสดงภาพอาคารภายนอกและภายในศาลเจ้าเล่งจูเกียง อ.เมือง จ.ปัตตานี ..	46
9	แผนผังแสดงที่ประดิษฐานองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าเล่งจูเกียง	47
10	แสดงหลุมฝังศพ ลี้มเต้าเคียนภายในหมู่บ้านตันหยงลูโล๊ะ และสภาพบ้านเรือนของ ชาวมลายูมุสลิมในหมู่บ้านกรือเซะ	50
11	แสดงศิลาจารึก ภาษาจีน สันนิษฐานว่า เป็นวัตถุร่วมสมัยกับเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว.	72
12	แสดงสถานที่ตั้งยิวฮ้วยเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวในอดีต บริเวณหมู่บ้านตันหยงลูโล๊ะ และสถานที่ที่ลี้มเต้าเคียนเคยใช้เป็นที่พักผ่อนใหญ่ บริเวณหมู่บ้านกรือเซะ	76
13	แสดงภาพหน้าปกหนังสือที่ระลึกงานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว นิมฟ์จำหน่าย เล่มละ 30 บาท ที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง	78
14	แสดงสภาพภายนอกของมัสยิดกรือเซะ ต.ตันหยงลูโล๊ะ อ.เมือง จ.ปัตตานี ...	82
15	แสดงการลุยน้ำของบรรดาเทพเจ้า และผู้ที่เคารพนับถือเนื่องในงานสมโภช เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	96
16	การทรมานเกี่ยวเทพเจ้าต่าง ๆ ลุยไฟ จากบรรดาผู้ที่มีความศรัทธาในงานสมโภช เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	97
17	แสดงภาพงานทั้งกระจาด ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในวันที่ 27 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน ...	100

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
ภาพที่		
18	แสดงภาพภายในศาลเจ้าเล่งจูเกียง องค์พระหมอ เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	107
19	แสดงยี่วงซ้ายเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว และศาลาพักร้อนสำหรับผู้เดินทางมากราบไหว้ยี่วงซ้าย	110
20	แสดงรูปถ่าย "เจ้าที่แปะกง" หนึ่งในเทพเจ้าสำคัญที่ชาวจีนให้ความเคารพนับถือ ประดิษฐาน ณ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ร่วมกับเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว องค์พระหมอ และเทพเจ้าอื่น ๆ	115
21	โถงบรรจุน้ำขนาดใหญ่และอาคารสถานที่สร้างขึ้นเนื่องในวาระฉลองพระชนมพรรษาครบรอบ 60 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	125
22	แสดงพระบรมฉายาลักษณ์ พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ที่เสด็จ ณ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ภาพเหล่านี้แขวนอยู่ที่บริเวณทางเข้าศาลเจ้า	126
23	แสดงสูจิบัตรการจัดงานเทศกาลสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ประจำปี 2536 ...	136
24	แสดงการเขียนข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวของมัสยิดกรือเซะ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ข้อมูลจากปริมปราณิยายเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ประจำวันที่ 14 มิถุนายน 2537	143

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย